

kiksi tarkastella, miten riisutussa hyvinvointivaltiossa huolenpidon vastuu ulkoistetaan yhä useammin kolmannen sektorin toimijoille tai jopa yksityishenkilöille. Tutkimuksen antia voidaan hyödyntää myös pohdittaessa, millaista kansalaisuuteen ja demokratiaan liittyvää muutosvoimaa solidaarisuustoimijoiden ja valtion alati jännitteisempi suhde voi synnyttää.

Merikosken väitöskirja on teoreettisesti ja metodologisesti yhtenäinen kokonaisuus. Analyysi on vivahteikasta ja monitasoista, ja se osoittaa itsenäistä ajattelua ja perehtyneisyyttä alan keskeisiin teoreettisiin keskusteluihin. Vahva sitoutuminen tutkimusetiikkaan näkyy työn läpi. Väitöskirjan rakenne on selkeä ja teksti sujuvaa. Toistoa esiintyy jonkin verran, mikä on usein väistämätöntä artikkelipohjaisissa väitöskirjoissa.

Keskeiset argumentit ovat oivaltavia, kriittisiä ja ne osoittavat vakuuttavasti, että muiden turvapaikanhakijoita tukevien solidaarisuustoimien ohella kotimajoitus muodostaa kiistanalaisen poliittisen voiman, jolla on potentiaalia yhteiskunnalliseen muutokseen. Tutkimus avaa uudenlaista näkökulmaa kodin käsitteellistämiseen ei ainoastaan relationaalisena, affektiivisena ja diasporisena,

vaan myös poliittisena tilana. Intiimiyden ja sosiaalisen sidoksen lisäksi jaettu asuminen luo yhteisiä kokemuksia yhteiskunnallisista kamppailuista sekä majoittajille että vieraille. Samalla kun kotimajoitus haastaa virallisia vastaanottokäytäntöjä, se myös muokkaa majoittajien kokemuksia heidän kodeistaan. Nämä havainnot lisäävät ymmärrystämme tämän kaltaisen solidaarisuusaktivismiin mahdollisuuksista ja haasteista.

Vahvin ja omaperäisin kontribuutio on käsitteellinen – *kiistanalainen vieraanvaraisuus*, jota kehitetään systemaattisesti koko väitöskirjan läpi. Argumentti, jonka mukaan vieraanvaraisuus muuttuu kiistanalaiseksi, kun se kytkeytyy poliittiseen keskusteluun turvapaikanhakijoiden oikeuksista, on merkittävä. Se resonoi viimeaikaisten tutkimusten kanssa, jotka osoittavat, että raja kansalaisyhteiskunnan eri osallistumismuotojen ja poliittisen aktivismin välillä hämärtyy. Humanitaariset lähestymistavat, jotka ovat tyypillisiä kolmannen sektorin toimijoille ja jotka perustuvat depolitoituun näkökulmaan sekä konsensuaaliseen suhteeseen valtion kanssa, alkavat yhä useammin sulautua yhteen solidaarisuustoimijoiden ja aktivistien toimintatapojen kanssa. Niissä korostetaan vahvasti yhteiskunnallista oikeu-

denmukaisuutta, kritisoidaan olemassa olevia sosiaalisia ja poliittisia hierarkioita, ja suhde valtioon on usein konfrontatiivinen.

Kaiken kaikkiaan väitöskirja onnistuu tavoitteissaan erinomaisesti: se tuottaa arvokasta uutta tietoa yhteiskunnallisesti merkittävästä, mutta vähän tutkitusta ilmiöstä ja tarjoaa uusia käsitteitä ja näkökulmia useiden eri tieteenalojen käyttöön. Suosittelen kirjaa paitsi sosiologian, muuttoliiketutkimuksen, politiikkatieteiden, yhteiskunnallisten liikkeiden ja kansalaisuuden tutkimuksen parissa toimiville tutkijoille ja opiskelijoille, myös aktivisteille ja kaikille kansalaisvaikuttamisesta kiinnostuneille.

Tiina Seppälä

Hyvinvointiteknologia-hype kohtaa hoivan käytännöt

Joni Jaakola: Welfare Technologies in Finland: An Ethico-Politics of Hype, Hope and Experimentation. Turku: Turun yliopisto, 2023, 172 s. ISBN 978-951-29-9516-5

Hoiva, hoivapolitiikka ja hoivan etiikka ovat nousseet viimeisen parinkymmenen vuoden

aikana marginaalista yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen valtavirtaan ennen kaikkea feministitutkijoiden ansiosta. Sittemmin keskustelu hoivasta ja huolenpidosta on laajentunut sukupuolikysymyksen ulkopuolelle esimerkiksi bioetiikan, markkinoiden, terveyden ja sairauden, kansalaisuuden, maahanmuuton, työn ja teknologian teemoihin. Kenties viimeisimpänä käänteenä keskusteluissa on hoivan tai huolenpidon näkökulman laventuminen pelkistä ihmisten välisistä vuorovaikutussuhteista myös ihmisten ja ei-ihmisten välisiin suhteisiin. Hoiva nähdään keskeiseksi elämän ylläpitämiselle ylipäätään.

Joni Jaakolan sosiologian väitöskirja *Welfare Technologies in Finland: An Ethico-Politics of Hype, Hope and Experimentation* tarkastelee robotiikan ja etähoivateknologian kaltaisiin hyvinvointiteknologioihin liittyvien odotusten sekä ikääntyneiden hoivan eletyn arjen risteämistä. Väitöskirja asetuu sikäli osaksi niin sanottua "posthumanistista" hoivatutkimuksen juonetta, että se irrottaa hoivan ja huolenpidon tarkastelun hoivan antajan emotionaalisesta ja moraalisesta sitoutuneisuudesta ottamalla kohteekseen ihmisten, hoivan ja teknologian yhteisluontumisen. Teknologiaa ei tarkastella väitöstutkimuksessa

niinkään välineenä hoivan järjestämiseksi kuin jonakin, mikä muovaa hoivasuhteita sekä niiden käyttäjiä ja kohteena olevia iäkkäitä ihmisiä tietynlaisiksi, ja vastavuoroisesti muovautuu ja muuttuu hoivatyön käytännöissä myös itse. Filosofi Gilles Deleuzen tunnetun ajatuksen mukaan teknologia onkin sosiaalista ennen kuin se on teknistä. Se todellistuu käytössä, käytännöissä ja suhteissa.

Jaakolan väitöstutkimuksen aiheen kytkeytyminen paitsi suomalaisen hyvinvointivaltion murrokseen, mutta myös hoivapalveluiden kriisiin, tekee siitä yhteiskunnallisesti erittäin ajankohtaisen. Hyvinvointiteknologioihin ladataan nykyisin suuria odotuksia: niiden toivotaan avustavan ikääntyneiden terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa, auttavan hillitsemään hoivapalveluiden kustannuksia sekä myös avaavan liiketoimintamahdollisuuksia ja tarjoavan voittoja yrityksille. Väitöskirjassaan Jaakola tarkastelee, miten ja missä määrin nuo odotukset joko toteutuvat tai jäävät toteutumatta käytännössä, ja millaisia eettispoliittisia seurauksia tällä on.

Jaakolan työ on artikkeliväitöskirja, joka koostuu yhteenvetoluvusta sekä neljästä osajulkaisusta, joista kaksi on julkaistu ulkomaisissa ja kaksi kotimaisissa tieteellisissä ai-

kakauslehdissä. Ensimmäinen artikkeli tarkastelee iäkkäiden hoivapalveluiden järjestämistä ohjaavia laatusuosituksia ja niissä rakentuvia erilaisia eetoksia, joita tekijä nimittää hyvinvoinnin eetokseksi ja selviytymisen eetokseksi. Toinen artikkeli analysoi etiikan rakentumista hyvinvointiteknologioiden käyttökokeiluissa hoivan arjessa. Kolmas keskittyy etähoivateknologian käyttöön institutionaalisen hoivan piirissä liittyvien riskien hallintaan ja sen eettispoliittisiin seurauksiin. Neljäs puolestaan tutkii hyvinvointiteknologioiden iäkkäille tuottamia ruumiillisuuksia.

Erityisesti kolme viimeksi mainittua artikkelia muodostavat niin temaattisesti kuin metodologisesti eheän ykseyden. Julkisen oikeuttamisen analyysiin (JOA) nojaava ensimmäinen artikkeli poikkeaa niistä paitsi lähestymistavaltaan myös fokukseltaan. Lisäksi JOA:n suhde Jaakolan työhön teoreettis metodologiseksi näkökulmaksi ilmoittamaan käännösten sosiologiaan jää täsmentämättä.

Artikkelijulkaisut sovittavat yhteen pikkutarkkaa tutkittavien sanastoon nojaavaa etnografista kuvausta ja abstraktia teoreettisfilosofista käsitteistöä. Tämä luo tutkimukseen ratkaisemattoman jännitteen

erityisen ja yleisen välille. Tuohon jännitteeseen sisältyy kuitenkin samalla artikkelien kenties painavin kontribuutio, sillä käyttämällään runsaalla käsitteistöllä Jaakolan onnistuu avata tutkimuskohteeseensa oivaltavia näkökulmia ja ajattelulle uusia tiloja. Tutkimuksen edestakaista liikettä yleisen ja erityisen välillä olisi silti suonut kuvattavan työssä vielä seikka-
peräisemmin.

Jaakola tuo tutkimuksessaan esiin, miten hyvinvointitekno-
logioihin kohdistuvat odotukset eivät toteudu sellaisenaan ja noin vain, vaan prosessiin liittyy muunnoksia, ongelmia ja luovia käytännön ongelmanratkaisuja. Hän jäsentää odotusten kääntymistä teknologioiden kanssa elämisen käytännöiksi jännitteisenä neuvotteluna kahden regiimin välillä: hypen (*hype*) ja toivon (*hope*). Usein kauaksi hoivatyön arjesta jäävä hypen regiimi liittyy hyvinvointitekno-
logioihin kohdistettuihin odotuksiin ja kuvitelmiin. Sen teknologiaoptimismia ei työn perusteella voida hyväksyä, muttei sitä tule myöskään hylätä. Hyvinvointitekno-
goiden voisi Jacques Derridan käsitteeseen nojautuen sanoa olevan eräänlainen *farmakon*, sekä lääke että myrky, sillä ne sekä edesauttavat että hankaloittavat hyvä elämän toteutumista. Hoivan arkea määrittää Jaakolan mukaan sitä vastoin

toivon regiimi, jota luonnehtivat kokeellisuus ja luovat ongelmanratkaisut. Ne muuttavat niin teknologioita kuin niitä käytäviä ihmisiä ja hoivaakin. Yhtä kaikki kyseiset regiimit jäsentävät hyvinvointitekno-
logioihin kohdistuvia odotuksia ja niiden toteutumista oivaltavasti, jos kohta "regiimin" käsite jää määrittelemättä. Työ ei myöskään kerro eksplisiittisesti, ovatko regiimit lopulta todellisuudesta löytyviä asioita vai tutkijan teoreettisia konstruktioita, ja mitä seurauksia tällä on analyysille.

Regiimin lisäksi myös eräät muut työlle keskeiset käsitteet, kuten "etiikka", "politiikka" ja "käytännöt", eivät tule määritellyiksi kunnolla, ja Jaakolan tutkimus sisältää myös joitakin hienoisia sisäisiä ristiriitaisuuksia esimerkiksi kirjoittajan käyttämän optisen zoomausmetaforan ja käännösten sosiologian välillä. Nämä puutteet eivät kuitenkaan olennaisesti himmennä työn ansioita. Väitöskirja kontribuoi hoivatutkimukseen korostamalla välttämättömyyttä tarkastella hoivaa ja teknologiaa yhdessä ja tuomalla esiin, miten niiden kohtaaminen ei tapahdu vail-
la ristiriitoja ja kitkaa. Jaakola osallistuu väitöskirjallaan myös hyvinvointiteknologioiden tutkimukseen kytkemällä hyvinvointiteknologioiden käytön ja käyttökokeilut hoivapolitiik-

kaan ja laajempiin historiallis-yhteiskunnallisiin muutoksiin sekä tieteen- ja teknologiantutkimukseen korostamalla teknologian ja sen käyttäjien sekä etiikan yhteismuotoutumista. Työ on osoitus kirjoittajan teoreettisesta lukeneisuudesta ja tutkimuksellisesta luovuudesta. Samalla Jaakola on myös tietoinen tutkimuksensa rajoitteista.

Jaakolan tutkimus sisältää poliittisesti tärkeän viestin siitä, miten haavoittuvuus, sairaudet, vammat ja vaivat eivät ole puutteita, joista tulisi päästä eroon, vaan ohittamattomia asiain-tiloja ja ihmisenä oleminen kuuluvia perustavia tosiasi-
asioita, jotka vaativat niin huomiota kuin huolenpitoa. Kuten tekijä itse kirjoittaa: "Haavoittuvuutta ei voi ohittaa, vaan sitä tulee ymmärtää ja siihen tulee vastata [...] Vaivaiset pysyvät kasassa vain avun turvin. Tämä tulisi nähdä pikemmin kaikkia ihmisiä yhdistävänä kuin erottavana tekijänä." (Artikkeli IV, 29.)

Olli Pyyhtinen